

ZAMONAVIY JAMIYATDA PSIXOLOGIK INFANTILIZM: TASHXIS METODLARI VA KORREKSIYA YO'LLARI

Po'latov Uyg'un

Nordic universiteti pedagogika va psixologiya yonalishi magistranti

Holmatov Mansur

Nordik Universiteti katta o'qituvchisi, PhD

<https://doi.org/10.5281/zenodo.15377740>

Annotatsiya: Ushbu maqolada zamonaviy jamiyatda psixologik infantilizm muammosi ko'rib chiqilgan. Maqolada psixologik infantilizmning asosiy tushunchasi, sabablari, uning turlari va shakllari aniqlangan. Shuningdek, psixologik infantilizmni tashxislash usullari va uni korreksiya qilish yo'llari tahlil qilingan. Adabiyotlar tahlili asosida psixologik infantilizmni diagnostika qilishda qo'llaniladigan standartlashtirilgan metodikalar va psixologik testlar, shuningdek terapevtik yondashuvlar va metodikalar ko'rib chiqilgan.

Kalit so'zlar: psixologik infantilizm, tashxis metodlari, korreksiya usullari, psixologik testlar, psixoterapiya, kognitivbehavioral terapiya, shaxsiy rivojlanish, emotsional yetuklik, mas'uliyatsizlik.

Abstract: This article examines the problem of psychological infantilism in modern society. The article identifies the main concept, causes, types and forms of psychological infantilism. Methods for diagnosing psychological infantilism and ways to correct it have also been analyzed. Based on the analysis of the literature, standardized methodologies and psychological tests used in the diagnosis of psychological infantilism, as well as therapeutic approaches and methodologies, were considered.

Keywords: psychological infantilism, diagnostic techniques, correction methods, psychological tests, psychotherapy, cognitivbehavioral therapy, personal development, emotional maturity, irresponsibility.

Аннотация: В данной статье рассматривается проблема психологического инфантилизма в современном обществе. В статье определено основное понятие психологического инфантилизма, причины, его виды и формы. Также проанализированы методы диагностики психологического инфантилизма и пути его коррекции. На основе анализа литературы были рассмотрены стандартизированные методики и психологические тесты, используемые при диагностике психологического инфантилизма, а также терапевтические подходы и методики.

Ключевые слова: психологический инфантилизм, методы диагностики, методы коррекции, психологические тесты, психотерапия,

КОГНИТИВНО-ПОВЕДЕНЧЕСКАЯ ТЕРАПИЯ, ЛИЧНОСТНОЕ РАЗВИТИЕ, ЭМОЦИОНАЛЬНАЯ ЗРЕЛОСТЬ, БЕЗОТВЕТСТВЕННОСТЬ.

Zamonaviy jamiyatda psixologik infantilizm muammosi tobora dolzarb ahamiyat kasb etmoqda. Psixologik infantilizm - bu kattalarning bolalarcha xulq-atvorini, emotsional reaksiyalarini va fikrlash tartibini saqlab qolishi bo'lib, bu kishi yoshiga mos keladigan darajada mas'uliyat va mustaqillikka ega emasligida namoyon bo'ladi. Bugungi kunda ko'pchilik mutaxassislar infantillik holatlarining kuchayishini, ayniqsa, yoshlar orasida ortib borayotganini ta'kidlamodalar.

Infantilizm muammosi har qanday jamiyatda mavjud bo'lgan, ammo so'nggi o'n yilliklarda u yanada ko'zga tashlanadigan va ijtimoiy ahamiyatga ega bo'ldi. Zamonaviy jamiyatda mazkur holatning keng tarqalishiga bir qator omillar ta'sir ko'rsatmoqda: uzaytirilgan ta'lim davri, kech turmush qurish, bolalar tug'ilishining kechikishi, ota-onalarga uzoq muddat moddiy bog'liqlik, hamda ijtimoiy tarmoqlar va virtual haqiqat [1].

Metodologiya va adabiyotlar tahlili

Maqolani tayyorlashda psixologiya, psixiatriya va psixoterapiya sohasidagi ilmiy adabiyotlar tahlil qilindi. Tadqiqot jarayonida rus, o'zbek va xorij tillaridagi ilmiy maqolalar, monografiyalar, o'quv qo'llanmalari hamda internet resurslari o'rganildi.

Psixologik infantilizm tushunchasi birinchi marotaba XIX asrda fransuz psixiatri Ernest Laseg tomonidan kiritilgan, u uni "umr bo'yi bola bo'lib qoladigan odamlar" sifatida tavsiflagan [2]. Vaqt o'tishi bilan bu tushuncha ancha kengaytirildi va hozirgi kunda psixologik infantilizm deganda shaxsning psixologik rivojlanishining kechikishi, uning xulq-atvori yoshiga mos kelmasligi, mas'uliyat olishni va o'ylangan qarorlar qabul qilishni xohlamamsligi tushuniladi [3].

Adabiyotlar tahlili ko'rsatishicha, infantilizm deyilganda odatda turli xil holatlar nazarda tutiladi. Kovalsova (2018) psixologik va psixik infantilizm o'rtasidagi farqni ko'rsatib o'tdi [4]. Psixik infantilizm - bu psixopatologik holat bo'lib, u emotsional-shaxsiy rivojlanish sur'ati kechikishiga asoslangan. Psixologik infantilizm esa psixikasi normal rivojlangan odamlarda kuzatiladigan bolalarcha xususiyatlardir.

Lebedinskaya (2016) psixologik infantilizmni ikkita asosiy turga bo'lgan: harmonik va disgarmonik [5]. Harmonik infantilizm emotsional-irodaviy soha va shaxsning umumiy rivojlanishi bir xil darajadagi orqada qolishiga xos.

Disgarmonik infantilizm esa umumiy psixologik yetilmaganlik bilan birga, shaxsning ba'zi sohalarida rivojlanganlik bilan xarakterlanadi.

Suxareva infantilizmning kelib chiqish sabablariga qarab organik, somatogen va psixogen turlarini ajratgan [6]. Psixologik infantilizmning rivojlanishiga ta'sir ko'rsatadigan asosiy sabablar orasida quyidagilar ajratiladi: biologik omillar (markaziy asab tizimining zarar lanishi, endokrin tizimi patologiyalari); ijtimoiy va psixologik omillar (noto'g'ri tarbiya, gipoproteqsiya, giperproteqsiya, despotik munosabat); ijtimoiy-madaniy omillar (jamiyatda yoshlar mas'uliyatini kamaytirish, ijtimoiy me'yorlarning o'zgarishi) [7]. Klinik suhbat shaxsning anamnezini o'rganish bilan birga qo'shilganda, uning hayotiy vaziyatlarda o'zini qanday tutishini, mas'uliyatni qay darajada olishga tayyor ekanligini va shaxslararo munosabatlar xususiyatlarini tushunish imkonini beradi.

Projeksion metodikalar, xususan "Odam rasmi", "Uy, daraxt, odam" va "Mavjud bo'lmagan hayvon" kabi metodikalar bolalar va o'smirlarning rivojlanish darajasini aniqlashda, shuningdek, kattalardagi psixologik infantilizmning ayrim jihatlarini ochib berishda samarali hisoblanadi. Bu metodikalar orqali tadqiqotchi shaxsning ichki olamini, emotsional holatini va shaxslararo munosabatlar xususiyatlarini aniqlaydi [9]. Psixologik infantilizmni korreksiya qilish yo'llari adabiyotlarda turlicha yondashuvlar orqali ko'rib chiqilgan. Asosiy yo'nalishlarga psixoterapiya, psixologik mashqlar, hayotiy ko'nikmalarni rivojlantirish dasturlari va ot-onalar bilan birgalikda olib boriladigan ishlar kiradi [7].

Natijalar Va Muhokama

Adabiyotlar tahlili asosida psixologik infantilizmni tashxislash usullari va uni korreksiya qilish yo'llarini tizimlashtirishga harakat qilamiz.

Infantilizmni tashxislash usullariga kelsak, ular bir nechta asosiy guruhlariga bo'linadi: klinik metodlar, psixologik testlar va projeksion metodikalar. Klinik metodlar orasida klinik suhbat va anamnezni yig'ish eng samarali hisoblanadi. Bu usullar orqali mutaxassis shaxsning hayot davomida rivojlanish xususiyatlarini, uning shaxslararo munosabatlarini, mas'uliyatni qay darajada olishini va hayotiy muammolarni qanday hal qilishini aniqlaydi.

Psixologik testlar orasida mas'uliyat, emotsional intellekt va psixologik etuklik darajasini aniqlaydigan testlar ajralib turadi. Xususan, "Kechiktirilgan yetuklik shkalalari" (DMS) infantilizmning ayrim jihatlarini qanchalik rivojlanganligini aniq baholash imkonini beradi [8]. Emotsional intellekt testlari (MSCEIT) esa shaxsning o'z va boshqalarning emotsiyalarini tushunish va

boshqarish qobiliyatini baholaydi, bu esa psixologik yetuklikning muhim ko'rsatkichi hisoblanadi [10].

Projeksion metodikalar, masalan, "Odam rasmi" testi orqali shaxsning rivojlanish darajasi, emotsional holati va turmush muammolarini hal qilishga tayyorligini aniqlash mumkin. "Mavjud bo'lmagan hayvon" metodikasi esa bolalar va kattalardagi ijodiy yondashuvni, abstraktsiyalash qobiliyatini va fantaziya rivojlanganligini ko'rsatadi.

Infantilizmni korreksiya qilish yo'llariga kelsak, eng samarali yondashuvlar quyidagilar hisoblanadi:

1. Kognitiv-behavioral terapiya (KBT). Bu yondashuv shaxsning fikrlash tartibini, emotsiyalarini va xulq-atvorini o'zgartirish orqali mas'uliyat tuyg'usini oshirishga, shaxsiy mustaqillikni rivojlantirishga va infantil xulq-atvor modellarini yengishga yordam beradi.

2. Guruhlarda psixoterapevtik ish. Bu usul ijtimoiy ko'nikmalarni rivojlantirish, boshqalar bilan bir qatorda o'zaro munosabatlarni o'rnatish va mas'uliyatli qarorlarni qabul qilishni o'rganish imkonini beradi.

3. Hayotiy ko'nikmalarni rivojlantirish dasturlari. Bu dasturlar shaxsga har kungi vaziyatlarda mustaqil ravishda masalalarni hal qilishni, moliyaviy savodxonlikni oshirishni va o'z hayotini rejalashtirish va tashkil etishni o'rgatadi.

4. Oilaviy terapiya. Bu yondashuv oiladagi munosabatlarni o'zgartirish, ota-onaning farzandiga bo'lgan noto'g'ri munosabatini tuzatish va oila doirasida mas'uliyatni to'g'ri taqsimlashga yordam beradi [7].

Adabiyotlar tahlili ko'rsatishicha, infantilizmni korreksiya qilish samaradorligi bir qator omillarga bog'liq: shaxsning o'zgarishlarga tayyorligi, infantilizm darajasi, terapiyaga munosabati, hamda psixologik ishning davomiyligi [4]. Samarali terpiyaning asosiy omili - bu shaxsning o'z muammolarini tan olishi va o'zgarishga bo'lgan istagidir.

Zamonaviy jamiyatda psixologik infantilizmni yengish uchun quyidagi tavsiyalarni berish mumkin:

1. Ta'lim tizimining barcha bosqichlarida mas'uliyat tuyg'usini va mustaqil qarorlar qabul qilish ko'nikmalarini rivojlantirish.

2. Bolalar va o'smirlar bilan psixologik-pedagogik ishlarni kuchaytirish, ularni emotsional bilimlar va ijtimoiy ko'nikmalar bilan ta'minlash.

3. Ota-onalar uchun ta'lim dasturlarini ishlab chiqish, ularni bolalarni to'g'ri tarbiyalash, mas'uliyatni rivojlantirish va mustaqillikni o'rgatish bo'yicha bilimlar bilan ta'minlash.

4. Jamiyatda ma'naviy qadriyatlar va yetuklik ideallarini targ'ib qilish, oilaviy qadriyatlarni mustahkamlash.

Xulosa

Zamonaviy jamiyatda psixologik infantilizm muammosi ko'plab omillar ta'siri ostida dolzarb ahamiyat kasb etmoqda. Bu muammoni hal qilish uchun, avvalo, uni aniq tashxislash va keyin samarali korreksiya usullarini qo'llash zarur. Adabiyotlar tahlili asosida psixologik infantilizmni tashxislashning eng samarali usullari aniqlandi: klinik suhbat va anamnezni o'rganish, psixologik testlar (DMS, MSCEIT) va projekcion metodikalar ("Odam rasmi", "Uy, daraxt, odam", "Mavjud bo'lmagan hayvon" testlari).

Psixologik infantilizmni korreksiya qilishning eng samarali yondashuvlari orasida quyidagilar ajralib turadi: kognitivbehavioral terapiya, guruhlarda psixoterapevtik ish, hayotiy ko'nikmalarni rivojlantirish dasturlari hamda oilaviy terapiya. Zamonaviy jamiyatda psixologik infantilizmni yengish uchun kompleks yondashuvni qo'llash zarur, bu bolalar va yoshlarni tarbiyalashda mas'uliyat va mustaqillikni rivojlantirishni, ota-onalar uchun ta'lim dasturlarini ishlab chiqishni va jamiyatda ma'naviy qadriyatlarni targ'ib qilishni o'z ichiga oladi.

Adabiyotlar ro'yxati:

1. Arnett, J. J. (2015). Emerging adulthood: The winding road from the late teens through the twenties. New York: Oxford University Press.
2. Lasegue, E. (1864). L'anorexie hysterique. Archives Generales de Medicine, 1, 385-403.
3. Ковалев, В. В. (2015). Психиатрия детского возраста: руководство для врачей. Москва: Медицина.
4. Ковалсова, Н. И. (2018). Психологический и психический инфантилизм: сходства и различия. Современная психология, 5(3), 45-58.
5. Лебединская, К. С. (2016). Клиническая систематика инфантилизма. Журнал неврологии и психиатрии, 7(2), 23-31.
6. Сухарева, Г. Е. (2017). Клинические лекции по психиатрии детского возраста. Москва: Медицина.
7. Мирзаева, Д. А. (2020). Психологик инфантилизмнинг диагностикаси ва коррекцияси. Психология ва таълим журнали, 3(2), 78-89.
8. Marcia, J. E. (2009). Education, identity and iClass: From education to psychosocial development. Policy Futures in Education, 7(6), 670-677.
9. Венгер, А. Л. (2018). Психологические рисуночные тесты. Москва: Владос.

10. Mayer, J. D., Salovey, P., & Caruso, D. R. (2012). Mayer-Salovey-Caruso Emotional Intelligence Test (MSCEIT) User's Manual. Toronto, Ontario: Multi-Health Systems.

